

*Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).
Спеціальність – 281.
Державне управління: удосконалення та розвиток. 2024. № 6.*

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2024.6.17>

УДК 351

*А. П. Хряпинський,
директор, ТВО «Хряпинський і КО», м. Харків, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2492-051X>*

СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ ТА ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ

*А. Khriapynskyi,
Chief, LLC "Khriapynskyi and KO", Kharkiv, Ukraine*

MODERN CONCEPTS AND APPROACHES TO FORMING STATE INFORMATION POLICY IN CONDITIONS OF HYBRID THREATS

У даній статті здійснюється аналіз та доктринальний синтез концептуальних аспектів визначення сучасних підходів та концепцій до формування державної інформаційної політики в умовах гібридних загроз.

Аргументовано показано, що інформаційна політика поки що недостатньо відповідає повсякденним запитам суспільства. Основна проблема полягає в тому, що від розробки та здійснення на практиці цієї політики відсічено суспільство, відтак, у відповідній концепції більше уваги слід приділяти не технічним пріоритетам цієї діяльності (за всієї важливості їх реалізації), а змістовним, які передбачають використання різних форм взаємодії з аудиторією, а не лише прямі способи впливу на ЗМІ, які використовуються повсюдно за нинішніх умов. Доведено, що проблема

реалізації інформаційної політики полягає ще у декларативності розроблених документів, адже їм властивий директивний тон, успадкований з радянських часів, ці документи нагадують інструктивні рішення, покликані покарати неугодних і всіх, хто сумнівається в правоті написаного.

Водночас очевидно, що нині необхідний серйозний аудит ефективності департаментів інформаційної політики органів влади, головним чином щодо якості інформації, яку вони розповсюджують. Враховуючи відповідні складнощі, які зустрічаються у професійній діяльності прес-служб органів держави, необхідне проведення різних форм навчання їхніх співробітників та всіх тих, хто задіяний у реалізації інформаційної політики у регіонах. Це потрібно ще й тому, що сьогодні ці посади не завжди займають люди, знайомі зі специфікою створення та розповсюдження масової інформації, які погано представляють технологію створення ефективних новин та інших матеріалів. На семінарах із працівниками департаментів інформаційної політики треба вести серйозну розмову про сутність ЗМІ як соціального інституту, його духовну роль та управлінську місію в суспільстві, про масмедійні жанри та багато інших питань. Все це, здається, наблизить учасників інформаційного процесу до створення системи ефективного діалогу влади та суспільства, а отже, сприятиме реалізації соціальних та професійних функцій ЗМІ.

Доведено, що до розробки документів, пов'язаних із проведенням інформаційної політики в центрі та на місцях, то основна проблема, як і раніше, полягає в кулуарності прийнятих рішень. Процес створення документів має бути більш відкритим та об'єднувати зусилля не лише чиновників, а й журналістів, академічних експертів та інших представників нашої спільноти. Тільки в цьому випадку інформаційна політика зможе стати комплексом рівноцінних зусиль влади, суспільства та ЗМІ, спрямованих на створення відкритих і довірчих відносин і дозволяють знизити конфліктність у суспільстві, що виникає в тому числі через поширення неповної, недостовірної та малозмістовної інформації.

This article analyzes and synthesizes the conceptual aspects of defining modern approaches and concepts for forming state information policy in conditions of hybrid

threats. It is argued that information policy currently does not adequately meet the everyday demands of society. The main problem lies in the fact that society is excluded from the development and implementation of this policy. Therefore, in the relevant concept, more attention should be paid not to the technical priorities of this activity (despite their importance), but to the meaningful ones that involve using various forms of interaction with the audience, rather than just direct methods of influencing the media, which are used universally under current conditions. It is proven that the problem of implementing information policy lies in the decorativeness of the developed documents, as they have a directive tone inherited from Soviet times, and these documents resemble instructive decisions that are designed to punish dissenters and anyone who doubts the correctness of what is written.

At the same time, it is obvious that a serious audit of the effectiveness of information policy departments of government bodies is necessary, primarily in terms of the quality of the information they disseminate. Considering the corresponding difficulties encountered in the professional activities of the press services of government bodies, it is necessary to conduct various forms of training for their employees and all those involved in implementing information policy in the regions. This is necessary because today these positions are not always occupied by people familiar with the specifics of creating and disseminating mass information, who have a poor understanding of the technology of creating effective news and other materials. At seminars with the employees of information policy departments, a serious conversation should be held about the essence of the media as a social institution, its spiritual role, and management mission in society, mass media genres, and many other issues. All of this seems to bring participants in the information process closer to creating a system of effective dialogue between the authorities and society, and thus facilitate the implementation of social and professional functions of the media.

It is proven that prior to developing documents related to the implementation of information policy at the center and in the regions, the main problem remains in the secrecy of the decisions made. The process of creating documents should be more open and involve the efforts not only of officials, but also of journalists, academic experts, and other representatives of our community. Only in this case can

information policy become a complex of equal efforts of the government, society, and media aimed at creating open and trusting relationships and reducing conflict in society, which arises in part due to the spread of incomplete, unreliable, and low-content information.

Ключові слова: *управління, гібридні загрози, протидія та превенція, інноваційний розвиток, протидія зарозам, превенція зарозам, гібридні загрози в управлінні.*

Keywords: *management, hybrid threats, counteraction and prevention, innovative development, countermeasures against threats, prevention of threats, hybrid threats in management.*

Постановка проблеми. Нинішня суперечлива обстановка, що характеризується великомасштабною кризою, що продовжується, у всіх сферах суспільного життя, ставить під сумнів можливість швидкого вирішення назрілих проблем і, як наслідок, стабільного розвитку країни. Поряд з цим помітно збільшений рівень дискусійності з приводу соціально-політичних перспектив сучасності та водночас публічні прояви незгоди з діями влади з боку частини нашого суспільства ставлять на порядок денний завдання формування ефективного комунікаційного середовища, здатного знизити ступінь соціального конфліктності. Основним фактором розвитку такого середовища є досягнення відкритого та рівного діалогу між усіма учасниками політичного простору з метою встановлення консенсусу між ними та прийняття конструктивних рішень щодо найбільш гострих питань дня. У свою чергу одним із засобів створення такого середовища покликана стати інформаційна політика як комплекс спільних дій влади, суспільства та засобів масової інформації щодо встановлення таких відносин між різними сторонами соціально-політичного процесу.

Теоретико-прикладні аспекти дослідження знайшли своє відображення у наукових працях багатьох вчених: О. В. Калашникова, О. В. Колесник, О. В. Остапенко, Н. В. Чухрай, І. В. Чорнодольська, О. В. Фоменко, О. В. Кузнецова,

але чимало питань досі залишаються актуальними з точки зору науково-теоретичного обґрунтування.

Внаслідок чого **метою** даної статті є наукове обґрунтування концептуальних аспектів визначення сучасних підходів та концепцій до формування державної інформаційної політики в умовах гібридних загроз.

Виклад основного матеріалу. Інформаційна політика як спосіб впливу влади на суспільство через поширення масової інформації, що забезпечує механізм функціонування всієї соціально-політичної системи, потребує серйозного переосмислення [1, с. 28]. Це пов'язано з масштабною трансформацією соціально-політичних відносин та з прагненням наукового співтовариства зрозуміти, якими якостями має відрізнятися масова інформація в умовах глобалізації світового інформаційного простору.

Очевидно, що національна інформаційна політика має забезпечити сталий розвиток країни на основі принципу відкритості та гласного обговорення всіх проблемних питань [2, с. 55]. Поза цими умовами наша держава, як і раніше, ризикує залишитися в ролі «наздоганяючих» країн. За відсутності такої політики, яка створюється з урахуванням інтересів влади та суспільства, залишається ймовірність того, що відносини між цими сторонами виявляться односторонніми (побудованими за принципом «згори донизу») і ніколи не перейдуть у русло конструктивного діалогу [3, с. 26]. Це не означає, що інформаційна політика може реалізовуватись тільки в країнах з розвиненими політичними інституціями, громадянським суспільством та законодавчо гарантованими свободами в галузі ЗМІ. Проте в авторитарних державах, де знижено можливості плюралістичного мислення та громадянських ініціатив, інформаційна політика найчастіше залежить від волі однієї чи обмеженої кількості осіб і не гарантує розвитку суспільства на основі поважного ставлення сторін одна до одної. Поважна до всіх членів суспільства національна інформаційна політика сама по собі не забезпечує більш високих економічних показників розвитку тієї чи іншої держави [4, с. 91]. Однак, як свідчить сучасна міжнародна практика, країни, де досягається консенсус

взаємодії влади та суспільства, демонструють стабільні результати свого розвитку в цілому, створюють соціальні гарантії своїм громадянам, у тому числі гарантію на висловлення своєї думки у ЗМІ з найгостріших питань. Таким чином, проведену інформаційну політику в національному масштабі ми схильні сприймати як своєрідний барометр загальнополітичного курсу.

Розглядаючи інформаційну політику у рамках цілісної політики, необхідно зазначити: ми сприймаємо останню насамперед стосовно соціальної діяльності, яка визначається відповідальністю владних інституцій за реалізацію прав громадян, з урахуванням базових цінностей життя всього суспільства. Це сприйняття певною мірою носить ідеалістичний характер, оскільки у повсякденному житті нерідко виникає дисбаланс між потребами влади та суспільства. Проте прагнення консенсусу між державними структурами та суспільством, як зазначалося вище, є сьогодні очевидним у більшості найбільш розвинених в економічному відношенні країн, які гарантують своїм громадянам реалізацію їх основних політичних і соціальних прав. Необхідність існування цього консенсусу береться нами за основу та при оцінці можливостей здійснення інформаційної політики.

Визнаючи недосконалість політичних і правових норм, що реалізуються сьогодні в нашій країні, ми тим не менш вважаємо, що ідея громадянської активності населення, без якої зазначена вище інформаційна політика відбутися не може, починає поступово поширюватися на суспільну свідомість і розвивати суспільні ініціативи. Це проявляється не тільки у формі активних політичних протестів, а й у більш усвідомленому, ніж ще кілька років тому, прагненні громадян до відстоювання своїх соціальних, юридичних прав у рамках локальних конфліктів та протиріч, у бажанні консолідувати свої інтереси на користь виконання «малих справ», важливих для повсякденного буття людей.

Аналізуючи сутність інформаційної політики, ключовим у її визначенні є слово «політика», що розглядається не лише як сукупність теоретичних установок та практичних дій, спрямованих на оволодіння та утримання владних повноважень, але і як процес формування відносин, що забезпечують

стабільний розвиток та добробут суспільства [5, с. 79]. Спадкоємність рішень і дій, які ініціюються владою і поділяються суспільством, дійсно є ключовим для сприйняття перспектив формування державної інформаційної політики. Зміст цієї політики нерозривно пов'язаний із комплексом дій владних структур, спрямованих на організацію інформаційного простору та забезпечення права суспільства на отримання повної, достовірної та об'єктивної інформації [6, с. 25]. Одержання такої інформації збігається з основним змістовним змістом інформаційної політики, яка базується на створенні умов для забезпечення багатосторонньої комунікації всіх учасників інформаційного процесу та поважних відносин між ними.

Інформаційну політику слід сприймати як цілеспрямовану взаємодію політики, правового забезпечення, організаційних заходів з боку держави та єдиних, які поділяються суспільством та журналістською спільнотою принципів здійснення діяльності ЗМІ [7, с. 112]. Ми вважаємо, що зазначений вище принцип прийняття різних підходів до інформування таки дозволяє налагодити діалог суб'єктів політики, що є основою побудови ефективних відносин між владою та суспільством у сучасній державі.

В умовах формування нової державності спроби розробити комплексну стратегію інформаційної політики робилися неодноразово, проте чітко встановлених «правил гри», які регламентують взаємини влади, суспільства та ЗМІ та враховують взаємні інтереси, так і не було узгоджено. Влада, ініціюючи створення програм, пов'язаних з розвитком інформаційних інновацій, акцентувала увагу насамперед на технологічному та організаційному аспектах цього питання, залишаючи на другому плані ідею гармонізації відносин із суспільством.

Відсутність продуманої концепції державної інформаційної політики як комплексу спільних дій влади, суспільства та ЗМІ у комунікаційному просторі призводить до того, що й у регіонах ця політика сприймається виключно як система цілеспрямованого впливу державних структур на ЗМІ. Сама влада сприймає цей процес невід'ємним від технічних умов інформатизації (звідси

необхідність їх розвитку, як уже зазначалося, займає вагоме місце в офіційних документах). Тим часом у регіонах проблема діалогу з владою виглядає як одна з найгостріших. Змістовними пріоритетами інформаційної політики мають виступати механізми та технології створення багатосторонньої (партиципарної) комунікації, результатом її здійснення якраз і може стати паритетна взаємодія всіх учасників комунікаційного процесу.

Доречно стверджувати, що інформаційна політика сприймається чиновниками виключно як управлінський інструмент у вузькому значенні цього слова, створюваний на основі інтересів регіональної влади. Пріоритетами цієї політики стають поширення релевантної інформації, спрямованої на формування потрібних владі переконань, та прямий вплив на суспільство за допомогою регулярних повідомлень, які транслюють прес-служба обласної влади. У результаті суттєво знижується ефективність власне журналістської роботи, яка стає змістовно та організаційно залежною від інформаційного впливу з боку владних структур. У умовах, що складаються, найчастіше неможливо взагалі ставити питання про журналістику як вид масової комунікації, вона підмінюється PR, а найчастіше неприкритою пропагандою. Все це зрештою знижує довіру до ЗМІ з боку масової аудиторії та визначає низькі тиражі більшості друкованих видань. Зниження доходів від продажів своїх ЗМІ спонукає редакції ще активніше вдаватися до фінансової підтримки з боку держструктур, що є засновниками цих медіа, і тим самим все більше забувати про соціальний характер своєї діяльності. Виходить замкнене коло, і формується все більша залежність від можновладців.

Висновки і пропозиції. Таким чином, можна зробити висновок, що інформаційна політика поки що недостатньо відповідає повсякденним запитам суспільства. Основна проблема полягає в тому, що від розробки та здійснення на практиці цієї політики відсічено суспільство. Ми вважаємо також, що у відповідній концепції більше уваги слід приділяти не технічним пріоритетам цієї діяльності (за всієї важливості їх реалізації), а змістовним. Останні передбачають використання різних форм взаємодії з аудиторією, а не лише

прямі способи впливу на ЗМІ, які використовуються повсюдно за нинішніх умов. Проблема реалізації інформаційної політики полягає ще у декларативності розроблених документів. Їм властивий директивний тон, успадкований з радянських часів, ці документи нагадують інструктивні рішення, покликані покарати неугодних і всіх, хто сумнівається в правоті написаного.

Ситуація, що склалася, не може змінитися швидко. Водночас очевидно, що нині необхідний серйозний аудит ефективності департаментів інформаційної політики органів влади, головним чином щодо якості інформації, яку вони розповсюджують. Враховуючи відповідні складнощі, які зустрічаються у професійній діяльності прес-служб органів держави, необхідне проведення різних форм навчання їхніх співробітників та всіх тих, хто задіяний у реалізації інформаційної політики у регіонах. Це потрібно ще й тому, що сьогодні ці посади не завжди займають люди, знайомі зі специфікою створення та розповсюдження масової інформації, які погано представляють технологію створення ефективних новин та інших матеріалів. На семінарах із працівниками департаментів інформаційної політики треба вести серйозну розмову про сутність ЗМІ як соціального інституту, його духовну роль та управлінську місію в суспільстві, про масмедійні жанри та багато інших питань. Все це, здається, наблизить учасників інформаційного процесу до створення системи ефективного діалогу влади та суспільства, а отже, сприятиме реалізації соціальних та професійних функцій ЗМІ.

Що ж до розробки документів, пов'язаних із проведенням інформаційної політики в центрі та на місцях, то основна проблема, як і раніше, полягає в кулуарності прийнятих рішень. Процес створення документів має бути більш відкритим та об'єднувати зусилля не лише чиновників, а й журналістів, академічних експертів та інших представників нашої спільноти. Тільки в цьому випадку інформаційна політика зможе стати комплексом рівноцінних зусиль влади, суспільства та ЗМІ, спрямованих на створення відкритих і довірчих відносин і дозволяють знизити конфліктність у суспільстві, що

виникає в тому числі через поширення неповної, недостовірної та малозмістовної інформації.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі стосуються формуванню та розробленню пропозицій методологічного інструментарію та механізмів впровадження окремих аспектів інформаційної політики у сфері публічного управління.

Література

1. Калашнікова О. В. Державна інформаційна політика в умовах гібридної війни: концептуальні аспекти // *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Політичні науки»*. 2018. № 2(47), С. 28-33.
2. Колісник О. В. Концептуальні засади формування державної інформаційної політики в умовах інформаційної війни. *Політичний менеджмент: теорія та практика*. 2019. № 3(19), С. 55-63.
3. Чухрай Н. В. Державна інформаційна політика в умовах гібридної війни. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки*. 2017. № 3(871), С. 24-29.
4. Остапенко О. В. Державна інформаційна політика в умовах гібридної війни: сучасні виклики та шляхи подолання. *Політична думка*, 2019. № 3, С. 90-97.
5. Чорнодольська І. В. Державна інформаційна політика в умовах гібридної війни: теоретичні та практичні аспекти. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2018. № 3, С. 77-84.
6. Фоменко О. В. Гібридні загрози та державна інформаційна політика: інструменти боротьби. *Публічне управління та адміністрування*. 2020. № 1(18), С. 23-29.
7. Кузнецова О. В. Гібридні загрози в умовах інформаційної війни: виклики для державної інформаційної політики. *Сучасна держава та право*, 2019. № 2. С. 110-118.

References

1. Kalashnikova, O. V. (2018), "State information policy in conditions of hybrid war: conceptual aspects", *Naukovi zapysky Nacional'noho universytetu «Ostroz'ka akademiya»*. Seriya «Politychni nauky», vol. 2(47), pp. 28-33.
2. Kolesnyk, O. V. (2019), "Conceptual foundations of forming state information policy in conditions of information war", *Politychnyj menedzhment: teoriya ta praktyka*, vol. 3(19), pp. 55-63.
3. Chukhrai, N. V. (2017), "State information policy in conditions of hybrid war", *Visnyk Nacional'noho universytetu «L'vivs'ka politexnika»*. Seriya: *Yurydychni nauky*, vol. 3(871), pp. 24-29.
4. Ostapenko, O. V. (2019), "[State information policy in conditions of hybrid war: modern challenges and ways to overcome them]", *Politychna dumka*, vol. 3, pp. 90-97.
5. Chornodolska, I. V. (2018), "State information policy in conditions of hybrid war: theoretical and practical aspects", *Derzhavne upravlinnya ta misceve samovryaduvannya*, vol. 3, pp. 77-84.
6. Fomenko, O. V. (2020), "Hybrid threats and state information policy: tools for fighting", *Publichne upravlinnya ta administruvannya*, vol. 1(18), pp. 23-29.
7. Kuznetsova, O. V. (2019), "Hybrid threats in conditions of information war: challenges for state information policy", *Suchasna derzhava ta pravo*, vol. 2, pp. 110-118.

Стаття надійшла до редакції 27.05.2024 р.